

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

Prishtinë, më 4 shkurt 2016

RAPORT

Ex Officio: 757/2015

***lidhur me vendimet gjyqësore për heqjen dhe kthimin zotësisë për të vepruar,
rezidentëve në Institutin Special në Shtime dhe në shtëpitë me bazë në komunitet***

Për: Z. Arban Abrashi, ministër i Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale
Z. Enver Peci, kryetar i Këshillit Gjyqësor të Kosovës
Znj. Lirije Kajtazi, kryetare e Komisionit për të Drejtat e Njeriut, Barazi Gjinore,
Persona të Pagjetur dhe Peticione

Avokati i Popullit, në bazë të nenit 135, paragrafi 3 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, nenit 16, paragrafi 8 dhe nenit 27 të Ligjit për Avokatin e Popullit nr. 05/L-019, më 4 shkurt 2016 publikon raportin në vijim:

Qëllimi i raportit

Qëllimi i këtij raporti është vlerësimi i praktikave të mbajtjes së personave me ngecje në zhvillim mendor në institucionet rezidenciale dhe vlerësimin e pajtueshmërisë së këtyre praktikave me ligjet e zbatueshme dhe të drejtat e njeriut.

Ky raport është i bazuar në hetimet *ex officio* dhe mbështetet në faktet dhe provat të cilat i posedon Institucionit i Avokatit të Popullit (IAP), lidhur me mbajtjen e personave me ngecje në zhvillim mendor në institucione rezidenciale, pa dokumente personale dhe vendime gjyqësore për heqjen e zotësisë së veprimit, të cilat janë të përcaktuara si kritere sipas UA nr.11/2014 dhe ligjeve në fuqi për punën dhe kriteret për vendosjen e rezidentëve, personave me aftësi të kufizuara mendore -ngecje në zhvillimin mendor, në Institutin Special në Shtime dhe në shtëpitë me bazë në komunitet. Gjithashtu shqetësimi kryesor ka të bëjë me kufizimin e lirisë së lëvizjes së personave sipas standardeve ndërkombëtare.

Baza ligjore

Sipas nenit 135, para. 3 të Kushtetutës *“Avokati i Popullit ka të drejtë të bëjë rekomandime dhe të propozojë masa, nëse vëren shkelje të të drejtave dhe lirive të njeriut nga ana e organeve të administratës publike dhe organeve të tjera shtetërore.”*

Po ashtu, nenit 18, paragrafi 1.2 të Ligjit për Avokatin e Popullit, Avokati i Popullit *“(.) Ka përgjegjësi të tërheq vëmendjen për rastet kur institucionet e Republikës së Kosovës i shkelin të drejtat e njeriut dhe të bëjë rekomandim që t’u jepet fund rasteve të tilla (...)”*.

Përshkrimi i rrethanave të çështjes

Faktet, dëshmitë dhe informatat, të cilat i posedon Institucioni i Avokatit të Popullit (IAP), të mbledhura nga hetimi i bërë, përmbledhen si në vijim:

1. Avokati i Popullit, në bazë të nenit 16, paragrafi 4 të Ligjit për Avokatin e Popullit nr. 05/L-019, më 15 korrik 2015, ka filluar hetimet sipas detyrës zyrtare *ex officio*, lidhur me vendimet gjyqësore për heqjen dhe kthimin zotësisë së personave me ngecje në zhvillim mendor, të cilët janë rezidentë në Institutin Special në Shtime dhe në shtëpitë me bazë në komunitet.
2. Institucionet e menaxhuara nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS) janë: Instituti Special në Shtime (në tekstin e mëtutjeshëm: ISSH) dhe Shtëpia e Fëmijëve me aftësi të kufizuara mendore (SHF) në Shtime. Shtëpitë me bazë në komunitet (në tekstin e mëtutjeshëm: SHK), deri më 31 dhjetor 2015, janë menaxhuar nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, por nga 1 janar 2016, këto shtëpi janë në kompetenca të komunave përkatëse, përveç SHK Graçanicë, e cila më herët ka kaluar në menaxhim të komunës së Graçanicës.
3. Gjithsej janë shtatë SHK në: Shtime, Ferizaj, Kamenicë, Vushtrri, Deçan, Graçanicë, Shtëpia e Fëmijëve me aftësi të kufizuara mendore (SHF) në Shtime, si dhe ISSH, ku rezidentë janë personat me aftësi të kufizuara mendore - ngecje në zhvillimin mendor, ndërkaj kriter për vendosje në ISSH dhe SHK është heqja e zotësisë së veprimit.
4. Pas realizimit të vizitave të zyrtarëve të Institucionit të Avokatit të Popullit në institucionet e lartpërmendura dhe analizës së raporteve zyrtare nga këto vizita rezultoi se nga gjithsej 124 rezidentë (në ISSH, SHK Shtime, Ferizaj, Vushtrri, Deçan, Kamenicë, Graçanicë), 41 prej tyre nuk posedonin vendim gjykate, 12 prej

tyre nuk posedonin asnjë dokument identifikimi, ndërsa 9 prej tyre ishin ende me letërnjoftime të UNMIKUT.

Përshkrimi i gjendjes

5. Në ISSH) banojnë 61 persona me aftësi të kufizuara mendore - ngecje në zhvillimin mendor. Mosha mesatare e tyre është 46 vjeç. Nga 61 rezidentë, dhjetë prej tyre nuk posedojnë dokumente identifikimi ku përgjegjës janë QPS Lipjan për pesë raste; QPS Ferizaj për një rast; QPS Rahovec për një rast; QPS Novobërdë për një rast; QPS Podujevë për një rast dhe QPS Prishtinë për një rast.

Me vendime gjyqësore, gjithashtu, nuk janë të pajisur të gjithë rezidentët. Janë gjithsej 13 rezidentë pa vendime gjyqësore, katër prej tyre janë shtetas të huaj, ndërsa nëntë janë banorë të Republikës së Kosovës, ku pesë nga ta janë në procedurë gjyqësore.

Përfaqësuesit e ISSH deklaruan se momentalisht kanë problem vetëm me caktimin e kujdestarëve ligjor për rezidentët pas heqjes së zotësisë së veprimit, ngase sipas tyre përfaqësues të qendrave për punë sociale po hezitojnë dhe nuk po janë të gatshëm për caktimin e stafit nga QPS-të si kujdestarë ligjorë, mirëpo deklarohen se është duke punuar në këtë drejtim. Sipas tyre në dy raste të vendosjes për heqje të zotësisë së veprimit kujdestarë ligjorë janë caktuar punonjës të ISSH-së.

SHK në Shtime

6. Në SHK në Shtime janë të vendosur 13 rezidentë, ndërsa kapaciteti i objektit është për 10 rezidentë. Sa i përket vendimeve gjyqësore 10 rezidentë kishin vendime, 8 prej tyre iu është hequr plotësisht zotësia e veprimit, sipas kërkesave të iniciuara nga familja. Dy raste kishin vendime ku gjykata ka vendos për heqjen e pjesëshme të zotësisë së veprimit. Njërit rast më 2008 i është hequr pjesërisht zotësia e veprimit, mirëpo në vendim nuk është përcaktuar periudha kohore për të cilën është hequr zotësia e veprimit dhe rasti i dytë më 2006 i është hequr zotësia e veprimit pjesërisht, ku në vendim ceket “përkohësisht”, por duhet theksuar se nga viti 2006 nuk është iniciuar procedurë për rivlerësim për gjendjen.

SHK në Kamenicë

7. SHK në Kamenicë gjithsej janë të vendosur 10 rezidentë. Sipas dosjeve të tyre të gjithë rezidentët, posedonin aktvendim për heqjen e zotësisë së plotë të veprimit, aktvendim mbi caktimin e kujdestarit ligjor, ku sipas tyre 3 deri 4 herë në vit vizitohen nga kujdestarët e QPS-ve. Si problem i identifikuar në SHK Kamenicë është çështja e stafit, i cili përbëhet nga 5 punëtorë, prej tyre 3 infermierë, një ndihmës mjekësor dhe udhëheqësi i shtëpisë. Pra, ka mungesë të stafit për përkujdesje të rezidentëve, krahasuar me SHK të komunave të tjera, të cilat kanë nga dhjetë persona në staf (infermier dhe ndihmës mjekësorë).

SHK në Ferizaj

8. SHK në Ferizaj, vetëm 6 prej tyre kanë aktvendim mbi heqjen e zotësisë së veprimit nga Gjykata Komunale, 5 nga ta iu është hequr plotësisht zotësia e veprimit, ndërsa

lidhur me një rast, gjykata ka vendosur që pjesërisht t'i hiqet zotësia e veprimit, nuk ceket se cilat veprime mund të ndërmarrë personi i cili është vënë nën kujdestari të përkohshme.

SHK në Deçan

9. Në SHK në Deçan janë të vendosur 10 rezidentë. Dosjet e tyre nuk përmbajnë pjesën më të madhe të dokumentacionit bazuar në udhëzimin administrativ nr.11/2014. 9 rezidentë janë të pajisur me letërnjoftime të UNMIK-ut, ndërsa vetëm një është i pajisur me letërnjoftim të Kosovës. Aktvendimin mbi heqjen e zotësisë së veprimit nga Gjykata Komunale në Deçan e kanë vetëm 6 rezidentë, ndërsa të tjerët nuk posedojnë aktvendimet për heqjen e zotësisë së veprimit.

SHK në Vushtrri

10. Në SHK në Vushtrri ishin të vendosur 10 rezidentë. Aktvendimin mbi heqjen e zotësisë së veprimit nga Gjykata Komunale në Vushtrri e kishin vetëm 4 rezidentë, prej tyre një të përhershëm dhe 3 të përkohshëm, ndërsa të tjerët nuk i kishin aktvendimet e heqjes së zotësisë së veprimit në dosjet e tyre.

SHK në Graçanicë

11. Në SHK në Graçanicë janë të vendosur 10 rezidentë. Dosjet e rezidentëve nuk i përmbajnë pjesën më të madhe të dokumentacionit bazuar në UA nr.11/2014. 5 rezidentë ishin të pajisur me letërnjoftime të Kosovës, 3 rezidentë ishin të pajisur me letërnjoftime të shtetit serb, ndërsa 2 nuk kanë asnjë dokument identifikimi. Aktvendimin mbi heqjen e zotësisë së veprimit nga gjykata nuk e kishte asnjëri nga rezidentët.

Instrumentet ligjore të zbatueshme në Republikën e Kosovës

Neni 21, paragrafi 2 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejshëm: Kushtetuta) përcakton: "*Republika e Kosovës mbrohet dhe garanton të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, të parashikuara në këtë Kushtetutë.*" Kurse, paragrafi 3 thotë: "*Çdokush e ka për detyrë t'i respektojë të drejtat e njeriut dhe liritë themelore të të tjerëve.*"

Neni 25, paragrafi 1 i Kushtetutës përcakton si në vijim: "*Secili individ gëzon të drejtën për jetën*". [...] Kurse neni 26 i Kushtetutës thotë se: "*Secili person gëzon të drejtën e respektimit të integritetit fizik dhe psikik të tij/saj* [...]".

Neni 2 i Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut, 4 nëntor 1950 (në tekstin e mëtejshëm: KEDNJ) thotë: "*E drejta e çdo njeriu për jetën mbrohet me ligj* [...]".

Neni 5, paragrafi 1 KEDNJ përcakton se: "*Çdokush ka të drejtën e lirisë e të sigurisë personale. Askujt nuk mund t'i hiqet liria, me përjashtim të rasteve që vijnë dhe në përputhje me procedurën e parashikuar me ligj* [...]". Ndërsa, neni 6, paragrafi 1 i KEDNJ-së garanton se: "*Çdo person ka të drejtë që çështja e tij të dëgjohet drejtësisht, publikisht dhe brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur*

dhe e paanshme, e krijuar me ligj, e cila do të vendosë si për mosmarrëveshjet në lidhje me të drejtat dhe detyrimet e tij të natyrës civile...”

KNDNJ në nenin 13 parasheh të drejtën për zgjidhje efektive sipas së cilës: *“Çdokush, të cilit i janë shkelur të drejtat dhe liritë e përcaktuara në këtë Konventë, ka të drejtën e një zgjidhjeje efektive para një organi kombëtar, pavarësisht se shkelja është kryer nga persona që veprojnë në përmbushje të funksioneve të tyre zyrtare.”*

Ligji për Familjen, në nenin 215 përcakton parimet e kujdestarisë për të miturit dhe të rriturit ku thotë: (2) *“Qëllimi i kujdestarisë ndaj personave të moshës madhore është mbrojtja e personalitetit të tyre dhe do të manifestohet në radhë të parë me kujdesin personal, aftësim për jetë të pavarur dhe me mjekim.”* (3) *“Kujdestaria ka për qëllim gjithashtu sigurimin e të drejtave pasurore dhe të të drejtave të tjera dhe interesave të personave nën kujdesie”.* Kurse në nenin 223 parashihet heqjen e plotë apo e pjesshme e aftësisë së veprimit sipas së cilit: (1) *“Personit të moshës madhore që nuk është i aftë për të gjykuar normalisht (sëmundja psikike e diagnostikuar, ngecja psikike ose ndonjë shkak të ngjashëm) dhe për këtë arsye nuk është në gjendje të kujdeset vetë për të drejtat dhe interesat e tij, duhet t’i hiqet aftësia për të vepruar”.* (2) *“Personit të moshës madhore që me veprimet e veta ashpërsisht i rrezikon të drejtat dhe interesat e tij ose të drejtat dhe interesat e personave të tjerë për shkak të sëmundjes psikike të diagnostikuar, të ngecjes psikike apo keqpërdorimit të alkoolit ose të mjeteve narkotike, të paftësisë nga pleqëria duhet pjesërisht ti hiqet aftësia për të vepruar”.*

Në neni 224 në Procedurat përcaktohet se: *“Personat të cilëve me vendimin e gjykatës pjesërisht ose plotësisht u është hequr aftësia e tyre për të vepruar, vihen nën kujdestari të Organit të Kujdestarisë.”*

“Gjykata brenda afatit dhjetë ditor duhet të përcjellë vendimin tek Organi kompetent i kujdestarisë i cili brenda 30 ditësh nga dita e nxjerrjes së vendimit duhet të sigurojë kujdestarinë”

Gjithashtu ligji për procedurën jokontestimore, në kreun e dytë parasheh rregullimin gjendjeve personale ku në pikën 1 përcaktohet: *“Heqja dhe kthimi i zotësisë për të vepruar”*

Sipas nenit 31 parashihet që:

“31.1 Në procedurën e heqjes së zotësisë për të vepruar gjykata konstaton se a është personi i moshës madhore, për shkak të paftësisë së plotë apo të pjesshme për të gjykuar, në gjendje të kujdeset për të drejtat dhe interesat e veta, dhe në pajtim me këtë plotësisht apo pjesërisht ia merr zotësinë për të vepruar”

31.2 Në procedurën e kthimit të zotësisë për të vepruar gjykata plotësisht apo pjesërisht ia kthen personit të moshës madhore zotësinë për të vepruar po qe se konstaton se kanë pushuar shkaqet të cilat kanë ndikuar për marrjen e saj plotësisht apo pjesërisht”.

31.3 Procedura nga paragrafi 1 i këtij neni duhet të përfundojë sa më parë që është e mundur e jo me vonë se 90 ditë, ndërsa procedura nga paragrafi 2 këtij neni duhet të përfundojë brenda afatit prej 30 ditësh nga dita në të cilën ka arritur në gjykatë propozimi për kthimin e zotësisë për të vepruar”.

Neni 32, përcakton procedurat për heqjen dhe kthimin e zotësisë për të vepruar dhe fillohet sipas propozimit të: a) organit të kujdestarisë [...]

Neni 33 parasheh që “Për zhvillimin e procedurës sipas propozimit të subjektit të autorizuar është kompetente gjykata komunale në territorin e së cilës e ka vendbanimin ose vendqëndrimin personi të cilit i merret apo kthehet zotësia për të vepruar”.

Kurse neni 38 thotë: “Për heqjen ose kthimin e zotësisë për të vepruar gjykata vendosë në bazë të fakteve të vërtetuar në seanca gjyqësore”.

“Në qoftë se personi të cilit i hiqet, respektivisht kthehet zotësia për të vepruar është i vendosur në institucionin që ushtron veprimtari shëndetësore, gjykata mund ta mbajë seancën gjyqësore në institucionin e tillë dhe ta dëgjojë personin e tillë”.

“Gjykata do të vlerësojë se a do ta marrë në pyetje personin ndaj të cilit zhvillohet procedura në praninë e mjekut që bënë mbikëqyrjen e gjendjes shëndetësore të tij derisa ai gjendet në institucionin shëndetësore”.

Sipas nenit 42: “Kur vërtetohet se ekzistojnë shkaqet për heqjen e zotësisë për të vepruar, gjykata personit ndaj të cilit zhvillohet procedura do t’ia heqë zotësinë për të vepruar plotësisht ose pjesërisht”.

“Në aktvendimin me të cilin personit i hiqet pjesërisht zotësia për të vepruar, gjykata në bazë të rezultatit të ekspertizës mjekësore mund ti caktojë veprimet konkrete juridike që ky person mund t’i kryejë në mënyrë të pavarur”.

Ndërsa neni 44 thotë: “Kur pushojnë së ekzistuari shkaqet për të cilat një personi i është hequr zotësia për të vepruar, gjykata sipas detyrës zyrtare ose sipas propozimit të personave të autorizuar nga neni 32 të këtij ligji, do të zhvillojë procedurën dhe varësisht nga rezultati i saj do të jep vendimin me të cilin personit të tillë plotësisht apo pjesërisht i kthehet zotësia për të vepruar”.

Neni 45 përcakton: “Në procedurën për kthimin e zotësisë për të vepruar zbatohen përshtatshmërisht dispozitat e këtij kreu sipas të cilave bëhet heqja e zotësisë për të vepruar”.

Gjithashtu, neni 5 i UA nr.11/2014, për punën dhe kriteret për vendosjen e rezidentëve, personave me aftësi të kufizuara mendore – ngecje në zhvillimin mendor, në Institutin Special në Shtime dhe në shtëpitë me bazë në komunitet përcakton se: “Për strehim institucional në ISSH dhe në SHK, lënda e parashtruesit të kërkesës duhet të jetë e kompletuar me këto dokumente

1.1 Letërnjoftimi ose ndonjë dokument tjetër identifikues

1.2 Certifikata e lindjes

1.3 Certifikata e mjekut specialist-infektologut

1.4 Mendimi profesional I së paku tre specialistëve të repartit të psikiatriisë të QKUK

apo të ndonjë reparti të psikiatriisë të spitaleve regjionale ku përcaktohet qartë diagnoza e klientit (shkalla e ngecjes në zhvillimin mendor)

1.5 Aktvendim mbi marrjen e aftësisë së veprimit nga Gjykata Themelore

1.6 Aktvendimi nga organi I kujdestarisë mbi caktimin e kujdestarit

1.7 Certifikata e gjendjes ekonomike

1.8 Dëshmi ligjore për menaxhimin e patundshmërisë për personin i cili kërkon strehim se kujt ia bart patundshmërinë (pasurinë) nëse ka, pasi që të kaloj në mbrojtje institucionale

1.9 Certifikata gjendjes familjare

1.10 Dy fotografi”.

Dërisa neni 10.3 thotë se “Asnjë klient-rezident nuk mund të vendoset në afat të pacaktuar dhe kjo e bën përgjegjës organin e kujdestarisë pranë Qendrës për Punë Sociale, që së paku një muaj para skadimit të afatit të qëndrimit në ISSH apo në shtëpitë e komunitetit, ta verifikojë gjendjen në origjinën e klientit dhe t’i vlerësojë rrethanat nëse janë krijuar kushtet për kthim, apo të propozojë vazhdimin e qëndrimit të mëtutjeshëm”.

Analiza ligjore e rastit

12. Avokati i Popullit që në fillim vëren se jo në të gjitha institucionet shtetërore, ku personat me ngecje psikike mbahen nën përkujdesje, i kanë të kompletuara dosjet me vendime për heqjen e përhershme apo përkohshme të zotësisë së veprimit. Është obligim ligjor që institucionet përgjegjëse në rastin e pranimi të personave me aftësi të kufizuara mendore-ngecje në zhvillim mendor të zbatojnë legjislacionin në fuqi.
13. Për më tepër Avokati i Popullit thekson se Kushtetuta, si akti më i lartë juridik i një vendi mbron dhe garanton të drejtat dhe liritë themelore të njeriut prandaj, secili institucion duhet vepruar në pajtim me të. Po kështu Avokati i Popullit përkujton se Kushtetuta, në nenin 21, shprehimisht përcakton obligimin e të gjitha organeve t’i respektojnë liritë dhe të drejtat e të tjerëve, prandaj ky parim është imperativ dhe duhet të respektohet nga të gjithë përfshirë këtu institucionet përgjegjëse për përkujdesje të personave me aftësi të kufizuar mendore-ngecje në zhvillim mendor si dhe sistemin gjyqësor të Kosovës.
14. Avokati i Popullit thekson se për të qenë në pajtueshmëri me nenin 5.1 të KEDNJ-së kufizimi i lirisë së lëvizjes duhet të jetë në përputhje me dy kërkesa madhore:

E para, duhet të jetë ligjore, sipas kuptimit të së drejtës së brendshme duke përfshirë respektimin e procedurës së pacaktuar me ligj. Në këtë drejtim Konventa i referohet

përsëri në mënyrë primare ligjit kombëtar dhe përcakton detyrimin për të ju përmbajtur rregullave materiale dhe procedurale.

E dyta: sipas nenit 5 kërkon që çdo privim i lirisë duhet të jetë në përputhje me qëllimin e nenit 5, përkatësisht për të mbrojtur individët nga arbitrariteti (shih Creanga v. Romania GC, nr.29226/03, par.84, 23 shkurt 2012)

15. Avokati i Popullit vlerëson se afatet kohore për shqyrtim dhe vendosjen e lëndëve nga gjyqësori është e garantuar me nenin 6 të KEDNJ, sipas së cilës *“Çdo person ka të drejtë që çështja e tij të dëgjohet drejtësisht, publikisht dhe brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme [...]”* dhe drejtën për zgjidhje efektive të garantuar me nenin 13 sipas secilit *“Çdokush, të cilit i janë shkelur të drejtat dhe liritë e përcaktuara në këtë Konventë, ka të drejtën e një zgjidhjeje efektive para një organi kombëtar [...] Zvarritja e procedurave për nxjerrjen e vendimeve për heqjen apo kthimin e të drejtës për të vepruar, për rezident në ISSH, SHK përbën shkelje të neneve në fjalë. (Shih rastin Stanev vs Bulgarya nr. 36760/06).*
16. Për më tepër Avokati i Popullit konsideron se është obligim ligjor i shtetit që personat me aftësi të kufizuar mendore nën përkujdesje të institucioneve rezidenciale, të mbahen dhe të trajtohen në përputhje me legjislacionin vendor, duke i respektuar të drejtat e garantuara me Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut (Shih rastin Keenan vs United Kingdom nr. 27229/95).
17. Avokati i Popullit thekson se gjykatat kanë obligim ligjor heqjen e zotësisë së veprimit, duke i respektuar procedurat e përcaktuara me legjislacionin e zbatueshëm përfshirë këtu edhe afatet e parapara ligjore. Situata e tillë duhet zbatuar edhe tek personat me aftësi të kufizuar mendore - ngecje në zhvillim mendor të cilët janë nën përkujdesje institucionale. Është me rëndësi të zbatohet në përpikëri Ligji për Familjen, i cili në nenin 224, thekson se *“Personat të cilëve me vendimin e gjykatës pjesërisht ose plotësisht u është hequr aftësia e tyre për të vepruar, vihen nën kujdestari të Organit të Kujdestarisë. Gjykata brenda afatit dhjetë ditësh duhet të përcjellë vendimin tek Organi kompetent i kujdestarisë i cili brenda 30 ditësh nga dita e nxjerrjes së vendimit duhet të sigurojë kujdestarinë”.*
18. Avokati i Popullit, gjithashtu, vëren se ka raste që gjykata me vendime gjyqësore për heqjen së zotësisë së veprimit përcakton kujdestar ligjor punonjës të ISSH. Kjo konsiderohet se është në kundërshtim me punën që ata bëjnë në ISSH dhe gjithashtu mund të konsiderohet se është konflikt interesi me natyrën dhe rolin e ISSH, duke pasur parasysh që kujdestari ka për obligim të kujdeset për personalitetin, kushtet e vendosjes, t'i mundësojë personit nën kujdesin e tij të jetojë jetë të pavarur dhe me dinjitet për aq sa është e mundshme, ndërsa personeli i ISSH ka për detyrë të përcjellë dhe të ndikojë në përparimin e rezidentëve në sferën e përkujdesjes vetanake.
19. Avokati i Popullit konstaton se ligji për procedurën jokontestimore, në nenin 31 garanton që *“Në procedurën e heqjes së zotësisë për të vepruar gjykata konstaton se a është personi i moshës madhore, për shkak të paaftësisë së plotë apo të pjesshme për të gjykuar, në gjendje të kujdeset për të drejtat dhe interesat e veta, dhe në pajtim me*

këtë plotësisht apo pjesërisht ia merr zotësinë për të vepruar”, mungesa e vendimeve gjyqësore për heqjen e zotësisë për të vepruar tek 41 rezident nga numri i përgjithshëm 124 rezidentë në ISSH, si dhe në SHK-të në Shtime, Ferizaj, Vushtrri, Deçan, Kamenicë, Graçanicë, është treguesi se këta rezidentë nuk trajtohen në përputhje me këtë ligj.

20. Pa-hyrë në analizën e vendimeve të gjykatave, Avokati i Popullit vëren se vendimet e gjykatës për heqjen e pjesshme të zotësisë së veprimit, nuk i kanë respektuar procedurat e përcaktuara me legjislacionin e zbatueshëm. Në dispozitiv të vendimit nuk është i përcaktuar saktë nocioni *përkohësisht*, *përkatësisht*, periudha kohore për të cilën u hiqet zotësia e veprimit personave ndaj të cilëve zhvillohet procedura për heqjen e zotësisë së veprimit dhe se cilat veprime mund të ndërmarrë personi i cili është vënë nën kujdestari të përkohshme e drejtë kjo e garantuar me nenin 42.1 të Ligjit për Procedurë Jokontestimore sipas së cilit *“Kur vërteton se ekzistojnë shkaqet për heqjen e zotësisë për të vepruar, gjykata personit ndaj të cilit zhvillohet procedura do t’ia heqë zotësinë për të vepruar plotësisht ose pjesërisht”* dhe nenin 42.2 *“Në aktvendimin me të cilin personit i hiqet pjesërisht zotësia për të vepruar, gjykata në bazë të rezultatit të ekspertizës mjekësore mund ti caktojë veprimet konkrete juridike që ky person mund t’i kryejë në mënyrë të pavarur”*.
21. Neni 44 i Ligjit për Procedurën Jokontestimore, garanton që *“Kur pushojnë së ekzistuari shkaqet për të cilat një personi i është hequr zotësia për të vepruar, gjykata sipas detyrës zyrtare ose sipas propozimit të personave të autorizuar nga neni 32 të këtij ligji, do të zhvilloj procedurën dhe varësisht nga rezultati i saj do të jep vendimin me të cilin personit të tillë plotësisht apo pjesërisht i kthehet zotësia për të vepruar*. Avokati i Popullit nuk vëren se ky nen është i zbatueshëm tek personat me aftësi të kufizuara mendore nën përkujdesje të institucioneve rezidenciale.
22. Avokati i Popullit, gjithashtu vlerëson se bazuar në legjislacionin në fuqi vendimi duhet t’i përcillet organit kompetent të kujdestarisë konkretisht Qendrës për Punë Sociale, i cili pastaj brenda 30 ditësh nga dita e nxjerrjes së vendimit duhet të caktojë kujdestarin dhe se vendimi pas plotfuqishmërisë t’i përcillet organit përkatës civil për të konstatuar gjendjen faktike në librat përkatës të të lindurve. Vendosja e rezidentëve në afat të pacaktuar në ISSH apo në SHK, pa u verifikuar nga ana e organit kompetent të kujdestarisë, Qendrës për Punë Sociale gjendjen në origjinën e klientit dhe duke mos vlerësuar rrethanat, nëse janë krijuar kushtet për kthim, apo të propozojë vazhdimin e qëndrimit të mëtutjeshëm, bie në kundërshtim me vetë udhëzimin administrativ nr.11/2014, neni 10.3, për punën dhe kriteret për vendosjen e rezidentëve, personave me aftësi të kufizuara mendore - ngecje në zhvillimin mendor, në ISSH dhe në SHK.
23. Avokati i Popullit konsideron se neni 5 i UA nr.11/2014, për Punën dhe kriteret për vendosjen e rezidentëve, personave me aftësi të kufizuara mendore –ngecje në zhvillimin mendor, në ISSH dhe në SHK përcakton kriteret për vendosje të rezidentëve nëpër këto institucione. Megjithatë është evident fakti se nga 124 rezidentë në ISSH, SHK në Shtime, Ferizaj, Vushtrri, Deçan, Kamenicë, Graçanicë,

41 prej tyre nuk posedonin vendim gjykatë, 12 prej tyre nuk posedonin asnjë dokument identifikimi, ndërsa 9 prej tyre ishin ende me letërnjoftime të UNMIK-ut.

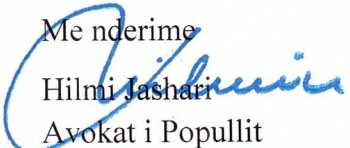
24. Avokati i Popullit, bazuar në informatat, dëshmitë, faktet dhe në atë që u tha më sipër, në pajtim me nenin 135, paragrafi 3 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës *“Ka të drejtë të bëjë rekomandime dhe të propozojë masa, nëse vëren shkelje të të drejtave dhe lirive të njeriut nga ana e organeve të administratës publike dhe organeve tjera shtetërore”*. Sipas kuptimit të nenit 18, paragrafi 1.2 të Ligjit për Avokatin e Popullit, Avokati i Popullit *“(.) ka përgjegjësi të tërheq vëmendjen për rastet kur institucionet e Republikës së Kosovës i shkelin të drejtat e njeriut dhe të bëjë rekomandim që t’u jepet fund rasteve të tilla (...)”*.

REKOMANDIME

1. Qendrat për Punë Sociale (QPS) të angazhohen për nxjerrjen e dokumentacionit të regjistrimit civil dhe gjendjes civile të 12 rezidentëve, të cilët nuk kanë dokumente identifikimi (për rezidentët e ISSH-së janë përgjegjëse: QPS Lipjan për 5 raste; QPS Ferizaj për 1 rast; QPS Rahovec për 1 rast; QPS Novobërdë për 1 rast; QPS Podujevë për 1 rast dhe QPS Prishtinë për 1 rast; ndërsa për dy rezidentët e SHK Graçanicë është përgjegjëse QPS Graçanicë).
2. Të rivlerësohen 41 rastet të identifikuar, të cilët vazhdojnë të jenë pa vendime gjyqësore dhe të trajtohen pa vonesa të mëtejme. Gjithashtu, të rivlerësohen nga komisioni përkatës rastet që janë identifikuar me vendime gjyqësore ku ju është hequr pjesërisht zotësia e veprimit (ka pas raste nga 2006, 2008, shih SHK-Shtime)
3. Gjykatat duhet zbatuar ligjin në përcaktimin e kujdestarëve ligjorë për rezidentët, pas heqjes së zotësisë së veprimit.
4. Gjykatat duhet trajtuar me prioritet kërkesat e QPS-ve për heqjen e zotësisë së veprimit personave me aftësi të kufizuar mendore - ngecje në zhvillim mendor.
5. Duhet të rritet numri i stafit të punës në SHK në Kamenicë, për të cilën duhet të tregohet një gatishmëri më e madhe e komunës për të mundësuar rekrutimin e stafit shtesë.

Në pajtim me nenin 132, paragrafi 3 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe nenin 25 të Ligjit për Avokatin e Popullit nr. 05/L-019, Ju lutem të na informoni për veprimet që do t’i ndërmarrin Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, komunat, QPS-të dhe gjyqësori, lidhur me këtë çështje, si përgjigje ndaj rekomandimeve të lartshënuara. Gjithashtu, Ju lutem që përgjigjen, lidhur me këtë çështje, ta dërgoni brenda një afati të arsyeshëm kohor, por jo më vonë se deri më **4 mars 2016**.

Me nderime


Hilmi Jashari
Avokat i Popullit

Kopje: Z. Habit Hajredini, Zyra për Qeverisje të Mirë(ZQM), ZKM